

www.vulkani.rs
office@vulkani.rs

Naziv originala:
Natasha Boyd
THE INDIGO GIRL

Copyright © 2017 by Natasha Boyd
All Rights Reserved.

Izvodi iz pisama Elize Pinkni upotrebljeni s ljubaznim dopuštenjem
Istorijskog društva Južne Karoline.

Translation Copyright © 2022 za srpsko izdanje Vulkan izdavaštvo

ISBN 978-86-10-04366-2

Ova knjiga štampana je na prirodnom recikliranom papiru od drveća koje raste u održivim šumama. Proces proizvodnje u potpunosti je u skladu sa svim važećim propisima Ministarstva životne sredine i prostornog planiranja Republike Srbije.

Nataša Bojd

Indigo devojka

Prevela Ljiljana Petrović Vesković

VULKAN
IZDAVAŠTVO

Beograd, 2022.

Za Brajoni

PRAVI INDIGO

(indigofera tinctoria)

**„Sadašnjost je sve što imamo...
a čak i ona tako brzo prolazi da
se jedva može reći da postojimo.“**
– *Eliza Lukas, 1722–1793*

Prolog

Kad se zagledam u prošlost, moja borba s indigom deluje kao san.

Sad su mi ostali samo utisci – sećanja na ruke koje me vuku naniže, stiskaju mi srce, ne daju mi da izronim. Ruke koje me teraju da se uto-
pim u sopstvenoj tvorevini. U vlastitoj ambiciji.

I jesam se utopila.

Zagnjuren u neprozirni plavi ambis.

Pa ipak, mada mi je indigo slomio srce, on me je takođe spasao.

Indigo je tekao kroz moje vene.

Plava krv nastaviće da pulsira u venama moje dece.

U poznim godinama, nakon što sam spoznala duboku neposustajuću ljubav i ponos što sam rodila sinove koji će doprineti nastanku nove cije, u mislima ću se često vraćati u to doba i zahvaljivati bogu na indigu.

Kako je moguće da najdublja od svih nijansi plave – boja neba uoči praskozorja, pre nego što nam se nov dan poput teškog lepljivog plašta prostre preko remena, boja koja podseća na rajsku raskoš i meku svilu, blago iz kraljevskih riznica, drevnu i nedokučivu istoriju – potekne iz tako neugledne prašnjave biljke?

U tim trenucima takođe sam zahvaljivala bogu za Esi i Kvoša, Toga i Sonija, i naročito za Bena. Za sve koji su verovali u mene.

I, naravno, zahvaljivala sam Čarlsu. I večno ću mu ostati zahvalna.

Baš kao i svom ocu, koji je odlučio da porodične plantaže ostavi na staranje devojci od svega šesnaest leta. I kog nikada više nisam videla.

Nataša Bojd

Mojoj dragoj prijateljici gospođi Bodikot iz Engleske,
Sklona sam da verujem kako će vam biti drago da čujete da mi se
dopada ovaj deo sveta, to mesto koje mi je sudbina namenila – i
zaista je tako. Doduše, moram priznati da mi je Engleska i dalje
milija, ali smatram da je Karolina mnogo prijatnija od Antila.

Ovdašnji svet živi veoma otmeno i po engleskom ukusu.

– Eliza Lukas

Prvo poglavlje

1739.

Crnici su pevali.

Svetlost je poigravala nad tamnim mastiljavim okeanom, nateravši me da otvorim oči.

Nije bilo okeana.

Samo bleđa titrava plavet praskozorja na belim zidovima spavaće sobe.

Jedan san, vlažan i lepljiv, prianjao mi je uz kosti. San koji me je pratio još otkako sam bila dete. Katkad nabijen pretnjom, katkad zanosom.

Duboko udahnuvši, mogla sam naslutiti da taj dan nosi sudbinsku težinu.

U melodiji koja je dopirala spolja prepoznala sam prigušeno brujanje Togovog glasa, krepkog i širokog poput njegovih pleća. Za tih nekoliko meseci koje smo proveli u Južnoj Karolini, navikla sam se na taj duboki tenor koji je bio kao temelj nad kojim su se stapali i poigravali glasovi ostalih crnaca. I znala sam da ta pesma govori da svi zajedno sarađuju na nekom krupnijem zadatku.

Žetva. Crnici su pevali jer je počela žetva.

Nevoljna da zaronim u talas omorine koja je bujala iz dana u dan, isisavajući svu snagu iz mene pre nego što bih stigla da završim dnevna zaduženja, otrešla sam grube lanene prekrivače sa nogu kao da sam se trkala s vremenom.

Ezme je već napunila bokal i lavor. Nakon što sam se protegla da raspršim poslednje ostatke tog mračnog lepljivog sna, u meni je ostao samo maglovit osećaj trijumfa zbog nekog nedokučivog postignuća.

Na brzinu sam se ispljuskala hladnom vodom da osvežim bledu kožu. Moje šake, tamnije od ostatka tela zbog vremena koje sam provodila napolju, krenule su ka malom limenom zvonu. Samo jedno zvonjenje, da ne probudim svoju večno utučenu majku i malenu Poli, bio je dovoljan da dozove Ezme, čiji vid i sluh behu izoštrjeni kao kod sove. Kročila je u sobu poput tamnog avetnog obličja tapkajući po drvenom podu nečujnim stopalima umotanim u platno. Na sebi je imala jednostavnu haljinu od grube tkanine i maramu od belog muslina čvrsto obmotanu oko glave.

„Dobro jutro, Esi. Čula sam pesmu. Je l' počela žetva? Daj da požurimo.“

„Jeste. Ali veliki Lukas... on kaže hoće popriča sa vama.“

Celo mi se namrštilo. Otac me nikad nije zvao tako rano. Svakog jutra posle obilaska plantaže odlazila sam do očevog kabineta da mu pomognem oko prepiske. Ja sam pisala, a otac mi diktirao i, dok je to radio, sve vreme je marširao po sobi kao da mu je to pomagalo da pronađe reči koje je birao s krajnjom brižljivošću. Posle bismo zajedno prošetali po našoj maloj plantaži i ja bih mu usput pokazivala stvari koje sam primetila tokom rane jutarnje inspekcije. Povremeno sam sa tatom i našim vozačem Kvošem odlazila do još dve plantaže koje su takođe bile u našem vlasništvu, da posetimo tamošnje nadzornike.

Ezme je raspustila moje tamne lokne, rastresla ih i razmrsila finim koštanim češljem, a onda mi ponovo uplela kosu i pričvrstila je šnalama tako da mi ne pada na vrat. To je obavljala sa zavidnom brzinom jer nisam volela da trošim previše vremena na spremanje, mada mi je majka stalno prebacivala što ne vodim više računa o svom izgledu. Pošto je Esi već dugo bila sa nama, još od mog odrastanja na Antigvi, znala je da nisam marila da se doterujem kao moja majka. Osim toga, još sam imala devojački stas pa nismo morale da gubimo vreme da moje telo naguramo u damsku odeću i steznike.

Zajedno sa Meri En i Nani, dve crkinje koje smo zatekli u kući kad smo se doselili u Južnu Karolinu, Esi je prilično vešto vodila domaćinstvo, što je bio pravi blagoslov jer mama nije bila u dovoljno dobrom

Indigo devojka

stanju da preuzme ulogu gazdarice, a mene je više zanimalo da se uputim u očeve svakodnevne poslove. U tome sam videla očaravajući izazov, a moja ljubav prema biljkama i hortikulturi, začeta još tokom detinjstva provedenog na Antigvi, bila nam je od koristi kad god bismo se dotakli poljoprivrednih tema.

Žurno sam prišla prozoru da zalijem male zelene izdanke na simsu, mladice zimzelenog hrasta koje sam dobila od našeg komšije gospodina Devoa, još jednog strastvenog botaničara, pre nego što sam krenula ka prizemlju.

„Eliza“, pozvao me otac promuklim glasom dok sam prilazila otvorenim vratima kabineta. Marširao je ispred rasklopljenog vojničkog stola, koji je više voleo da koristi nego sto od izglancanog mahagonija kupljen nakon što smo se iskrcali u Čarls Taunu.* Bio je već potpuno obučen. Smeđa kosa, proseda na slepoočnicama, bila mu je uredno zalizana, ali je ipak delovala razbarušeno. Čelo mu je bilo zbrčkano, prošarano novim borama.

„Tata... gospodine pukovniče“, brzo sam se ispravila.

Mom ocu je zaigrao brk kad sam ga nedavno obavestila kako smatram da sam previše stara da bih mu se obraćala onako kako to radi moja mala sestra Poli. To mu je očigledno zvučalo zabavno, ali mu je istovremeno i godilo. I, zaista, način na koji je u poslednje vreme razgovarao sa mnom više je podsećao na odnos između prijatelja ili saradnika nego na odnos oca prema deci, pa sam grčevito prijanjala uz taj novostečeni nivo poštovanja. On je bio čestit i dosledan čovek koji se uglavnom držao svoje reči, što je nas decu rano naučilo da ne iskušavamo njegove granice.

„Pojeli ste jaja koja su vam ostavili za doručak?“, upitala sam.

Otac je odsutno klimnuo. „Jesam. Znaš... juče u gradu sreo sam kurira koji je taman krenuo da nam uruči jedno pismo. Tačnije, službeni poziv. Za mene.“

Progutala sam knedlu. „Poziv?“

„Kažu da sam im potreban na Antigvi.“

* Prvobitno ime današnjeg grada Čarlstonu u Južnoj Karolini. Osnovan 1670. godine, Čarls Taun je ime dobio po engleskom kralju Čarlsu Drugom, ali je ono nakon Rata za nezavisnost promenjeno u Čarlston. (Prim. prev.)

„Zar je već došlo vreme za povratak?“

„Plašim se da jeste. Treba da budem tamo krajem meseca. Nadao sam se da ću moći da ostanem malo duže, da se uverim da ste se ovde dobro snašle i da je mami bolje. Ali sad strahujem da bi njene tegobe mogle da se pogoršaju usled selidbe.“

Napućila sam usne. Bilo je tačno da je morski vetar kod mame mogao da podstakne nov nalet migrene i utučenosti. Ja nisam mogla da budem različitija. Često sam se pitala po čemu je moj vitalni otac zaključio da bi bilo pametno da se oženi mojom majkom. Istini za volju, majka jeste bila lepa, ali tata je više cenio druge kvalitete, kao što mi je često govorio, i to s priličnim žarom, kad su on i mama rešili da me pošalju na školovanje u Englesku. Tad sam se prvi put odvojila od njih živeći kod porodičnih prijatelja, Bodikotovih, koji su, *in loco parentis*,* preuzeli brigu o meni. Moja mlađa braća, Džordž i Tomi, i dalje su boravila pod njihovim krovom, gde će ostati do kraja školovanja.

„Šta će biti s našim plantažama kad se vratimo na Antigvu? Mislite li da su vaši nadzornici dovoljno pouzdani da im prepustite svoje poslove?“

Tata se naglo okrenuo ka meni, jednom rukom trljajući bradu a drugom opipavajući trake na košulji. Zagledao se u moje oči kao da se u njima nalazi tajni ključ za neki univerzalni problem. Potom je duboko uzdahnuo i spustio ruke. „Vidiš, Eliza, činjenica da si postavila to pitanje... baš to me je i podstaklo da donesem tako krupnu odluku.“ Nije morao da mi kaže da se svim srcem nadao da će svoju odluku, o čemu god da se radilo, uspeti da učini neopozivom pre nego što majka ustane iz kreveta da pozdravi novi dan.

Pomisao da se vratim na Antigvu, sa njenim smaragdnozelenim lišćem, bistrim plavim morem, prijatnim sećanjima na prijateljstvo sa tamnoputim dečakom po imenu Benoa, bila je dovoljno privlačna. Benovo poznavanje biljnog sveta bilo je najzaslužnije što se u meni probudila botanička strast. Često mi je nedostajao dok sam pokušavala da se naviknem na plantažerski život u toj novoj i čudnoj zemlji.

Povratak na Antigvu – pa čak i u Englesku, kad smo već kod toga – svakako je imao svojih draži, ali to nije važno i za očekivanja sa kojima ću se suočiti u bliskoj budućnosti: da se udam za finog mladog

* U svojstvu roditelja; umesto roditelja. (Prim. prev.)

Indigo devojka

poručnika iz neke ugledne britanske porodice, što mi je svakako bila sudbina ako se vratim na bilo koje od ta dva mesta.

Pokušala sam da pronađem odgovor u očevim očima pre nego što sam skrenula pogled ka njegovoj odeći i radnom stolu. „Rekla bih da uopšte niste spavali, gospodine.“

„Nisam imao vremena za to.“ Krenuo je preko sobe. „Dođi, Betsi.“ Pročistio je grlo. „Eliza“, ispravio se, zaklimavši glavom, znajući koliko sam žarko želela da se otarasim tog dečjeg nadimka.* „Trebalo nešto da doručuješ pre nego što krenemo ka Garden Hilu i Vakamu, da popričamo s tamošnjim nadzornicima.“

„Znači, idem sa vama?“ Pažljivo sam kontrolisala glas, ne želeći da pokažem previše oduševljenja zbog učešća u tom „muškom poslu“. Krenula sam za njim ka trpezariji, gde sam uzela jedno bareno jaje i malo hladne dimljene ribe sa stočića za serviranje.

Otac mi je izvukao stolicu i smestio se na čelo stola. „Reci mi, Eliza, kako ti se dopada ovde? Znam da smo se nadali da će klima u kolonijama biti umerenija nego na ostrvima i da će bolje uticati na majčino raspoloženje. Ali, avaj...“ Tužno se osmehnuo. „Izgleda da joj čak ni to ne pomaže da se bolje oseća.“

„Lepo mi je ovde“, smerno sam odgovorila, razmišljajući šta bi još moj otac voleo da čuje. „Ljudi iz varoši su veoma prijatni“, dodala sam.

Ali najviše sam uživala u vremenu koje sam provodila na imanju pričajući o potencijalu koji je moj otac video na tom mestu. Polako, veoma polako, taj novi svet, sa rosom koja sablasno svetluca na mahovini i slankastom močvarnom vodom ispod koje vrebaju čudovišna stvorenja, počeo je da pohodi moje snove, a njegova tajanstvena esencija sve više mi se uvlačila pod kožu.

Ranije, dok smo živeli na ostrvima, naš posed – uglavnom prekriven šećernom trskom – bio je mali i iskorišćen do krajnjih kapaciteta.

Ali ovde, u kolonijama, isto kao moj otac, uviđala sam potencijal za nešto mnogo krupnije. Zemlja je bila bogata. Bila sam ubeđena da bih tu mogla da uzgajam šta god mi na pamet padne. Dinje, pomorandže, manioku, susam.

* Oba nadimka, Eliza i Betsi, izvedena su od imena Elizabet. (Prim. prev.)

Moj otac je od svog oca u nasleđe dobio plodnu zemlju na obalama Vapu Krika, na samo šest milja vodenim putem od poluostrva na kome se nalazio Čarls Taun. Zajedno sa tim posedom dobio je i skupinu robova i nipošto zanemarljiv zadatak da dodatno uzvisi ugled svoje porodice, da se otisne još dalje od puke vojničke karijere i služenja Kruni. Kako je otac često govorio, bila je to prilika koju nismo smeli da propustimo. Otac je odmah kupio još dva veća poseda dublje u unutrašnjosti kopna, na kojima su već bili razvijeni poslovi sa izvozom drvene građe i pirinča.

„Eliza, da bih osigurao svoj status u vojsci, morao sam da uzmem zajam na račun naše zemlje na Antigvi i, naravno, ovdašnjeg poseda. Pravo da ti kažem, baš mi se ne vraća tamo, ali Španci su počeli opasno da zveckaju oružjem. I, naravno, odavde ne mogu da napredujem u vojnoj karijeri.“

Na brzinu sam progutala komad brašnjavog žumanceta, dok mi se um napinjao da održi korak s njegovim rečima. Znali smo da se Antili nalaze na važnom strateškom mestu za našu borbu protiv Španaca, ali nisam mogla zamisliti da bi otac bio kadar da porodični posed optereti još većim dugovima da bi nastavio sa vojnom karijerom. Mada sam bila sigurna da otac zna šta radi, nisam mogla da potisnem paniku koja mi je stiskala grudi.

„Sad je važnije nego ikada da ova zemlja počne da donosi prihode.“ Glas mu je postao promukao, prožet intimnošću. Kao da je hteo da mi prenese tajnu za koju sam još bila premlada. „Znaš, ovde nismo došli samo zato što smo mislili da će to prijati maminom zdravlju, mada sam siguran da smo oboje priželjkivali da to bude blagotvorni sporedni efekat naše selidbe.“

Obrisala sam suze koje su mi navrle na oči kad se umalo nisam zagrcnula od žumanceta i otpila gutljaj čaja da proteram zalogaj kroz grlo.

„Malopre si pitala da li verujem našim nadzornicima“, nastavio je. „Odgovor je potvrđan. Naravno da im verujem. Ali, ako pitaš da li računam da će me oni obavestavati o svakoj odluci u vezi sa našom zemljom, našim usevima i prinosima? U tom slučaju odgovor je odričan, jer su naši ciljevi drugačiji. Njihov cilj je da dobro obavljaju svoj posao, bar se nadam da je tako“ – zastao je, tiho se nasmejavši – „i da prime zasluženu platu. Ali za mene, tvog tatu, krajnji cilj je da obezbedim svoju porodicu

Indigo devojka

generacijama unapred i da Kruni budem od ekonomske koristi. Mi ovde gradimo nov svet, Eliza. I imamo jedinstvenu priliku da budemo među prvima koji će postići nešto stvarno veličanstveno.“

Bila sam istinski nadahnuta očevom predanošću i odlučnošću da se stavi u službu svog kralja, zemlje i potomstva. Ali, što se tiče ovog poslednjeg, u tome će morati da se osloni na moju braću ili Poli.

„Ali, gospodine...“

„Dopusti da završim, Eliza. Znam da je devojci od nepunih sedamnaest leta teško da to shvati, ali sam se trudio da ti predočim koliko je važno da čovek služi nečem većem od sebe samog. Da svojim delovanjem stremi ka višem dobru, bilo služenjem bogu, ili svojoj zemlji, ili svojim bližnjima.“

„Razumem, oče.“

„Ti već upravljaš domaćinstvom umesto majke. Takođe sam se postarao da stekneš određeno obrazovanje i veštine. Unapred sam te pripremio, svestan da bi jednom moglo da dođe do ovoga. I sada je kucnuo čas.“

Osetila sam kako me podilaze žmarci.

„Za nekoliko godina“, nastavio je otac, „tvoj brat Džordž će stasati i vratiti se iz Engleske da preuzme moje poslove. Za to vreme, Eliza, ti ćeš biti moja zamenica u svim stvarima koje se tiču naših poseda. Ostaćeš ovde, u Južnoj Karolini, sa majkom i Poli, da upravljaš mojim poslovima.“

Zinula sam od zaprepašćenja, nemoćna da se obuzdam. Leđa su mi postala prava poput motke, ruka se ukočila na pola puta do šolje.

Otac je nastavio. „Ti već obavljaš moju prepisku. Ova promena plana naprosto će značiti da će neke odluke i depeše biti odložene dok ih ne proslediš meni na uvid i sačekaš da ti odgovorim. Naravno, shvatam da neke odluke moraju da se donesu u mnogo kraćem roku, ali u tom slučaju možeš da se konsultuješ sa našim nadzornicima, a takođe sam zamolio našeg prijatelja Čarlsa Pinknija i njegovu suprugu da paze na tebe i da ti pomognu svojim savetima, ako bude potrebe za tim.“

Planirao je da meni poveri upravu nad plantažama? „Gospodine“, promucala sam kad je završio sa svojom objavom, ali to je bilo sve što sam uspela da izustim.

Otac je izvio obrvu. „Možeš li da kažeš nešto što bi zvučalo kao kompletna rečenica?“

Na trenutak sam se osećala ulovljeno, pritisnuta bremenom odgovornosti koju je otac svalio na moja pleća: da se postaram da nam ta zemlja obezbedi dovoljno bogatstva i da meni obezbedi miraz za brak koji, što nije bila nikakva tajna, uopšte nisam želela, ili da u suprotnom dovedem svoju porodicu do prosjačkog štapa? I sve to je zavisilo samo od mene? Tata je stvarno nameravao da nas ostavi tu potpuno same?

U našoj engleskoj postojbini pomisao da bi moj otac mogao da poveri upravu nad porodičnim plantažama svojoj šesnaestogodišnjoj kćeri delovala bi apsurdno. Zar će neko uopšte slušati moje zapovesti? Štaviše, dok sam zamišljala kako svojoj dragoj prijateljici i nekadašnjoj starateljki gospođi Bodikot u pismu objašnjavam taj neočekivani obrt događaja, imala sam utisak da je to samo smešna fantazija začeta u mom umu usled želje da sebi podarim određen značaj. Da sebe uverim kako nisam samo bespomoćna žena koja će iz očevog preći u muževljevo vlasništvo. Ali nismo bili u Engleskoj. To mesto na kome smo svili svoj novi dom, okruženi ljudima koji su pokušavali da iz temelja sazdaju jedan sasvim nov svet, pružalo mi je osećaj da je tu sve moguće. Možda zato što sam bila zrela za svoje godine, ili iz puke sklonosti da se utapam u ambicioznim snovima i da svog oca impresioniram znanjem koje se potrudio da mi priušti, sklonila sam šaku sa stola i ćušnula je između butina da smirim drhtanje.

„Dakle?“ upitao je otac.

Odlučno sam isturila bradu. „Obećavam da ću na najbolji način upotrebiti obrazovanje koje ste mi priuštili. I...“

„I?“

„I sigurna sam da ćete nam strašno nedostajati.“ To je bilo sve što sam uspela da izustim.

Mojoj dragoj prijateljici, gospođi Bodikot
Mama i tata velikodušno su mi prepustili da sama odlučim da li ćemo živeti na porodičnom posedu ili u gradu, ali smatram da je mudrije, a takođe i prijatnije, i za mamu i za mene, da tokom

Indigo devojka

očevog odsustva ostanemo na selu. Kopnenim putem imamo sedamnaest milja do Čarls Tauna, a vodenim svega šest – a u blizini imamo i šest prijatnih porodica sa kojima živimo u velikoj harmoniji.

– Eliza Lukas

Drugo poglavlje

Zar je moguće da je prošlo samo nekoliko dana otkako mi je tata saopštio svoju odluku? Sve se dogodilo tako brzo. U pratnji našeg vozača Kvoša, koga je otac nazivao „svojim čovekom za sve poslove“, krenuli smo da obiđemo plantažu Garden Hil smeštenu na gornjem toku reke Kombahi.

Krenuli smo ka jugu rekom Santi, prošli kroz varljive tesnace Port Rojal i Sent Helena, i odatle nastavili uzvodno rekom Kombahi. Nastavili smo sa plovidbom sve dok nanosi ostriga nisu ostali daleko iza nas, zalazeći u unutrašnjost kopna gde je voda postala tamnija, masnija i mirnija, a obale obrasle gustim drvećem.

Od svog dolaska u Južnu Karolinu, nekoliko puta prošla sam tom rutom, ali sam svaki put bila jednako nervozna. Utroba mi se okretala dok se skela ljuljuškala na vodi. Sve vreme sam razmišljala o ajkulama u tesnacima i aligatorima koji su vrebali ispod rečne površine, zbog čega sam, kad smo se konačno iskricali, bila potpuno iscrpljena. Kad smo se sreli sa tamošnjim nadzornikom, gospodinom Marijem, zatražili smo da nam preda izveštaj o očekivanim prinosima pirinča i druge robe za prodaju.

Tata gospodinu Mariju i njegovoj supruzi nije rekao ništa o svom skorašnjem odlasku, samo je pomenuo da, „u slučaju“ da on ne bude tu, mogu da mu pošalju poruku preko mene. Na kraju krajeva, tata to još nije saopštio ni mami. Gospodin i gospođa Mari nisu pridali naročit značaj njegovim rečima. Bilo je sasvim normalno da vlasnik plantaže povremeno bude odsutan.